

Education and Training Monitor 2018

Indhold

Indledning	2
Europa 2020-målsætningerne	2
De danske tilstande	3
Danmark er i mål – med en vis tilbagegang	3
Udvalgte temaer	4
Uddannelsesbudgettet	4
Medborgerskab	4
Faglige resultater	4
Digitale færdigheder	5
Tilslutning til uddannelse	5
Deltagelse i dagtilbud	5
De danske lærere	5
Videregående uddannelser	5
Erhvervsuddannelser	6
Voksenuddannelser	6
Status for Europa	6
Medborgerskab i Europa	6
Europæisk mobilitet	7
Uddannelsesinvesteringer – og udgifter	7
Reaktioner på rapporten	8

Indledning

Den 16. oktober 2018 offentliggjordes den årlige *Education and Training Monitor* rapport, og Europa-Kommissionen har i år valgt at udgive en samlet rapport¹ med kapitler over de enkelte lande. Dertil er der udgivet en fælles rapport², der bredt set undersøger de europæiske uddannelsessystemer inden for en række temaer. Det er den syvende udgave af rapporten, der udkommer i forbindelse med *Education and Training 2020 (ET 2020)*, som vedrører uddannelsesområdet inden for Europa 2020-strategien. I tråd med det kommende Europa-Parlamentsvalg i maj 2019 er et af årets hovedtemaer undervisning i aktivt medborgerskab. Dette tema skal ifølge uddannelseskommisær Tibor Navracsics ses i lyset af øget social opdeling, tendens til voldelig ekstremisme, falske nyheder og herunder manglen på kritisk tænkning. Desuden har det øgede antal af flygtninge og migranter medført et behov for bedre integration. Det er da også rapportens opmærksomhedspunkt for Danmark, at danske elever med indvandrerbaggrund fortsat halter grelt bagefter deres klassekammerater ifølge Kommissionen. En pointe der også tidligere i år blev præsenteret i landerapporten³ for Danmark gennem det europæiske semester.

Europa 2020-målsætningerne

Gennemgående for de årlige rapporter er, at de tager temperaturen på de udvalgte målsætninger inden for den overordnede strategiramme for det europæiske samarbejde på uddannelsesområdet frem mod år 2020. Det drejer sig således om:

- **Voksnes deltagelse i livslang læring:** Inden 2020 bør gennemsnitligt mindst 15 procent af de voksne deltage i livslang læring.
- **Personer med ringe grundlæggende færdigheder:** Inden 2020 bør andelen af 15-årige med ringe færdigheder i læsning, matematik og naturvidenskab være mindre end 15 procent.
- **Gennemførelse af videregående uddannelse:** Inden 2020 bør andelen af 30-34-årige med en gennemført videregående uddannelse være på mindst 40 procent.
- **Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt:** Inden 2020 bør andelen af unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt, være under 10 procent.
- **Førskoleundervisning:** Inden 2020 bør mindst 95 procent af alle børn mellem fire år og alderen for obligatorisk skolestart deltage i førskoleundervisning.
- **Nyuddannede i beskæftigelse:** Inden 2020 bør der være en beskæftigelsesfrekvens på 82 procent blandt de nyuddannede.

¹ Læs den samlede rapport her: https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/document-library/education-and-training-monitor-country-analysis-volume-2-2018_en

² Læs den fælles europæiske rapport her: https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/document-library/education-and-training-monitor-eu-analysis-volume-1-2018_en

³ Læs Landerapport for Danmark 2018: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-denmark-da.pdf>

Desuden er der udvalgt fire fælles strategiske målsætninger gældende for medlemslandene om at sikre livslang læring og mobilitet i befolkningen, at skabe højere kvalitet og større effektivt i uddannelse, samt at sikre lige muligheder for alle, social samhørighed og aktivt medborgerskab. Til sidst er nævnt fremme af kreativitet og innovation – herunder entreprenørskab – på alle uddannelsesniveauer. Det er således disse målsætninger og på disse områder, at temperaturen tages og som i det følgende udfoldes for Danmarks vedkommende.

De danske tilstande

Der gøres status på uddannelse inden for Danmark fra side 70-80 i dette års samlede rapport. Europa-Kommissionens hovedkonklusioner om Danmark lyder:

- at dansk uddannelse formår at kombinere høje faglige resultater med et fokus på elevernes trivsel. Selvom Danmark har en høj deltagelsesgrad i dagtilbud og et fokus på inklusion op igennem uddannelsessystemet, så har social arv fortsat en negativ effekt på elevernes uddannelse, og elever med indvandrerbaggrund halter fortsat grelt bagefter.
- at medborgerskab er et tema på tværs af læreplaner i Danmark, men viften af kompetencer inden for medborgerskab er mindre udviklet i Danmark end i de andre nordiske lande.
- at der er en tendens til *reform fatigue* grundet de mange reformer på uddannelsesområdet i de senere år. Desuden fremhæves den lave lærerdeltagelse i efteruddannelse.
- at Danmark har reduceret i de offentlige budgetter for uddannelse, men at det danske uddannelsessystem forbliver et af de dyreste i Europa grundet SU-systemet (side 72).

Danmark er i mål – med en vis tilbagegang

I kapitlet om Danmark fremgår det fortsat, at vi ligger på den rigtige side af de seks ovenstående procentvise 2020-målsætninger. Der er dog også et par nedgange at spore i vores nationale regnskab, som bør fremhæves:

- Danmark klarer sig en del bedre end EU-gennemsnittet, hvad angår at sikre voksnes deltagelse i livslang læring. Hvor EU-ønsket er en 15 % deltagelse, har Danmark langt oversteget denne ambition. Det ser dog også ud til, at der er faldende deltagelse ved at sammenholde de voksnes 31,9 % deltagelse i 2014 med en nedgang i 2017 til 26,8 % deltagelse.
- I arbejdet med at sikre at færre unge forlader uddannelsessystemet tidligt, præsterer Danmark fortsat at holde andelen under de ønskede 10 % samlet set. Men der fremhæves en stigende andel ved at det i 2014 blot var 7,8 % unge, der forlod uddannelsessystemet tidlig, hvilket steg til 8,8 % i 2017. Ved yderligere at opdele andelen efter køn, viser rapporten at drenge, der forlader uddannelsessystemet tidligt faktisk udgøres af 11,3 % i Danmark og dermed ikke opfylder den europæiske målsætning (se [faktaark](#)).

Udvalgte temaer

Det fremhæves af Kommissionen, at Education and Training 2020 som strategiramme har fungeret efter hensigten, og at der derfor allerede har været drøftelser om hvilke mål der skal sættes og monitoreres efter år 2020. Her er en række temaer i spil og allerede i årets rapport optager de spaltepads. Der er således fokus på sprog, voksnes færdigheder, lærernes rolle, investeringer i uddannelse, informations- og kommunikationsteknologi (IKT) samt entreprenørskab i uddannelsessektoren.

Uddannelsesbudgettet

Budgetnedskæringerne på uddannelsesområdet fremhæves i to konkrete eksempler, hvor det danske dagtilbudsområde har store udsving mellem kommunerne på kvaliteten, pædagognormeringen samt på andelen af uddannet personale som konsekvens af besparelserne. Tilsvarende er konsekvenserne også synlige på de videregående uddannelser, hvor Københavns Universitet trækkes frem som eksempel, idet 7 % af de ansatte risikerer at miste deres job grundet uddannelsesbesparelserne.

Der leveres desuden en prognose over, hvordan børne-, elev- og studenterårgange vil fordele sig fremover. Her træder især større årgange blandt de yngste frem, der øger behovet for at sætte større fokus på dagtilbudsområdet fremover, alt imens årgange iblandt de 7-18-årige og de 19-26-årige forventes at reduceres frem mod år 2030. Dette afstedkommer også ændrede behov i uddannelsessystemet, fremgår det i Kommissionens rapport (se side 72).

Medborgerskab

I dansk sammenhæng fremhæves det, at undervisning i medborgerskab primært fylder på de indledende uddannelsesstrin fra grundskole til og med ungdomsuddannelse. Det bemærkes, at der ikke findes retningslinjer eller nationale tests om kendskabet til medborgerskab, men at de danske elever samtidig scorede højest inden for viden om demokratiet i den tilbagevendende internationale undersøgelse ICCS fra 2016⁴. Det nævnes også, at eleverne i udskolingen sjældent undervises af en lærer uddannet inden for medborgerskabsfeltet, men at dette siden 2017 er forsøgt afhjulpet af en toårig deltidsuddannelse inden for lærerprofessionen (se side 73).

Faglige resultater

Med reference til OECD's PISA-undersøgelse fremhæves Danmark som et af de EU-lande med færrest elever inden for elevgruppen med dårlige resultater i matematik, naturfag og læsning, men samtidig er Danmark det land i Norden, der har den laveste andel af de allerdygtigste elever.

Det fremhæves også, at danske elever nu har de længste skoledage blandt de nordiske lande, men at de ekstra undervisningstimer ikke har givet forbedrede faglige resultater. Der optræder desuden et tydeligt præstationsgab mellem elever med indvandrerbaggrund og etnisk danske elever. Samtidig er der

⁴ International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) foretaget af International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) i 2016.

ikke nogen stor faglig fremgang at spore hos elever, der er andengenerationsindvandrere (se side 73-74).

Digitale færdigheder

Brugen af internet er i den brede befolkning i Danmark blandt de højeste i EU, men der er ikke indikationer på forbedrede digitale færdigheder på den korte bane. Der er dog dette år sat fokus på teknologi inden for uddannelse og en handleplan for at øge informations- og teknologiforståelsen (se side 74).

Tilslutning til uddannelse

Danmark har oplevet en stødt faldende andel af elever, der forlader uddannelsessystemet tidligt. Men andelen er øget lidt i 2017, og størst er udfordringen i landdistrikterne. Der er ikke nogen mærkbar forskel på om de unge i denne gruppe har indvandrerbaggrund eller er af etnisk dansk oprindelse. Det fremhæves dog, at elever med indvandrerbaggrund i højere grad erklæres ikke-uddannelsesparate til at kunne fortsætte på en ungdomsuddannelse – i særlig grad inden for erhvervsuddannelserne. Generelt set er der en stigende tendens til, at flere unge uanset etnicitet erklæres ikke-uddannelsesparate til en ungdomsuddannelse. Det præsenteres desuden, at parathedsvurderingen er udvidet til også at omfatte elevens praktiske færdigheder ud over de faglige, sociale og personlige (se side 75).

Deltagelse i dagtilbud

Danske børn har en af de største indskrivelsesrater på dagtilbudsområdet. Området spiller også en stor rolle i regeringens udspil *'Et Danmark - uden parallelsamfund - ingen ghettos i 2030'* fra 2018. Udspillet vil gøre dagtilbud obligatorisk for en bestemt gruppe børn for ifølge regeringen at reducere den socio-økonomiske isolation af børn med anden etnisk oprindelse end dansk. Rapporten fremhæver i den forbindelse de store udsving kommunerne imellem på dagtilbudsområdet, og hvorvidt dette sammen med besparelser på området kan ende med forværre ovenstående situation (se side 76).

De danske lærere

Det bemærkes af Kommissionen, at Danmark har en mere lige kønsbalance lærerne imellem sammenlignet med det øvrige Europa, og at aldersfordelingen tilsvarende er nogenlunde lige fordelt. Dertil anføres det, at lærerlønningerne er relativt høje i Danmark, men at arbejdsvilkårene samtidig har været genstand for forandringer gennem reformer. Konkret holdes folkeskolereformens formål med at tilpasse undervisningen mere til den enkelte elev op i mod det faktum, at lærerne har fået mindre tid til forberedelse.

Kommissionen berører også omfanget af kvalificerede lærere og den manglende tilslutning til videreuddannelse, hvor det med henvisning til Eurydice anføres, at ca. halvdelen af eleverne undervises af lærere, der ikke deltager i videreuddannelse (se side 76).

Videregående uddannelser

På ti år er antallet af danskere, der har opnået en uddannelsesgrad inden for de videregående uddannelse øget med 10,7 %, og den danske befolkning ligger således blandt toppen af EU-lande med lange

videregående uddannelser. Desuden hører Danmark til et af de lande med flest udenlandske studerende. Tal fra Eurostat viser således, at antallet af udenlandske studerende både fra andre EU-lande og uden for EU er steget med henholdsvis 9 % og med 10,8 % i perioden 2013-2016.

Den førnævnte faglige kløft mellem elever med indvandrerbaggrund og etnisk danske elever ser ud til at indhentes, når eleverne bliver studerende på videregående uddannelser. Her opnår de studerende stort set ens faglige resultater uanset etnicitet.

Bevillingssystemet for de videregående uddannelser vil med en ny reform fremover basere bevillingerne på en mere resultatstyret tilgang – bl.a. ved at måle på, hvor hurtigt de studerende opnår beskæftigelse efter endt uddannelse. Dertil bemærkes det også, at Danmark har fået uddannet flere dimittender inden for STEM-fagene, men at der fortsat er et mismatch med arbejdsmarkedets behov for arbejdskraft og borgernes uddannelsesbaggrund (se side 76-77).

Erhvervsuddannelser

Europa-Kommissionen påpeger den fortsat lave interesse for at tage en erhvervsuddannelse i Danmark. Det bemærkes desuden, at de såkaldte *centres of excellence* er et af buddene på, hvordan elever på erhvervsuddannelser i endnu højere grad kan dygtiggøre sig. Siden 2017 har en række videnscentre for erhvervsuddannelser skulle levere viden og oplæring inden for en bestemt fagspecifikke områder (se side 77).

Voksenuddannelser

Det danske voksen- og efteruddannelsesområde (VEU) karakteriseres som et af de mest veludviklede i Europa. Det bemærkes bl.a. at de kortuddannede i Danmark har den næsthøjeste deltagelsesrate i uddannelsesforløb målt til 17,3 % i 2017. Dertil fremhæves trepartsforhandlingerne på området fra 2017, som fremover skal sikre 'stærkere og mere fleksibel voksenuddannelse' i perioden 2018-2021 (se side 77-78).

Status for Europa

I arbejdet med at nå 2020-målsætninger går det stødt fremad for medlemslandene, men det europæiske gennemsnitstal dækker over store udsving landene imellem. I Europa-Kommissionens [pressemeldelse](#) i forbindelse med rapporten lyder det: "*Der er dog stadig forskelle mellem og i landene, hvilket viser, at der er brug for flere reformer. Dette gælder især for grundlæggende færdigheder, hvor der kræves en større indsats for at sikre, at unge lærer at læse, skrive og regne ordentligt – hvilket er en forudsætning for, at de kan blive aktive, ansvarlige borgere*". I den europæiske søjle for sociale rettigheder lyder et kernemålene at opnå kvalitet og sikre inkluderende uddannelse for alle. I årets rapport fremhæves disse målsætninger som voldsomt udfordrede.

Medborgerskab i Europa

I den fælles europæiske rapport er der som beskrevet sat fokus på medborgerskab, og her præsenteres nogle hovedkonklusioner på tværs af EU-landene. Selvom læreplanerne i de fleste lande indbefatter undervisning i medborgerskab, så varierer undervisningspraksissen meget i hvordan de demokratiske

kompetencer fremmes hos eleverne. Der refereres til forskning om at især praksis, der inkluderer diskussioner i klassen og *'learning by doing'* er nogle af de metoder, der bedst udvikler kritisk tænkning og mere åbentsindet social adfærd. Danmark fremhæves sammen med andre lande som den fransktalende del af Belgien, England, Irland, Luxembourg og Holland som eksempler på lande, hvor lærerne har mulighed for at specialisere sig inden for medborgerskab som en del af læreruddannelsen. På de videregående uddannelser gør lande som Danmark, Østrig, Tyskland, Estland, Frankrig m.fl. det lovgivningsmæssigt muligt for uddannelsesinstitutionerne at fremme demokratiske værdier.

Vigtigheden af uddannelse sættes højt ved at referere til uddannelse som en afgørende faktor i arbejdet med at opnå aktivt medborgerskab. Danmark fremhæves i den forbindelse som en slags undtagelse for dette, idet de danske borgere med lavest indkomst på sin vis fremstår som endnu mere *'aktive borgere'* end den del af befolkningen med de højeste indkomster (side 11).

Europæisk mobilitet

Det anslås i hovedkonklusionerne, at mobiliteten blandt studerende på de videregående uddannelse kun udgjorde 10,7 % blandt de studerende i 2016, hvoraf flertallet (7,6 %) benyttede sig af pointgivende ophold frem for hele uddannelsesprogrammer. Derfor er de europæiske lande heller ikke tæt på at være i mål med den målsætning, der er sat for mobilitetsgraden i år 2020, men det bemærkes samtidig, at der er visse begrænsninger i data for området, hvilket kan have ledt til en underestimering.

Blandt de studerende, som studerer i udlandet bemærkes det, at socioøkonomisk baggrund har en del at sige. På baggrund af en Eurostudent-undersøgelse påpeges det, at en af de største hindringer for at tage på udveksling består i de ekstra omkostninger, der er forbundet med opholdet. Dermed angiver 2/3 af de studerende i undersøgelsen, at økonomiske begrænsninger forhindrer dem i at planlægge et udlandsophold som en del af deres studier (side 71).

Uddannelsesinvesteringer – og udgifter

Det har længe været et ønske at få uddannelsesbudgetterne tilbage til et niveau, som før den finansielle krise indtraf for ti år siden. Selv om det de seneste år gennemsnitligt er gået fremad med uddannelsesinvesteringerne blandt de europæiske lande, bemærker Kommissionen i rapporten at helt op til 13 lande det seneste år har reduceret frem for at øge uddannelsesbudgettet. Budgetfordelingen er på europæisk plan størst på lærerlønsudgifter/lærerposten, der udgør 60 % af budgettet. Den største andel af de offentlige udgifter anvendes på *"secondary and post-secondary non-tertiary education"* med ca. 40 %, mens ca. 30 % bruges på *"pre-primary and primary education"* og ca. 15 % anvendes til *"tertiary education"*. Ved at dykke ned i udgiftsfordelingerne for de enkelte lande (figur 59, side 94) kan der dog iagttages nogle store forskelle landene imellem. Det gælder f.eks. Danmark og Sverige, hvor der anvendes flest offentlige midler på *"pre-primary and primary education"* med hhv. 45 % og 62 %, mens at udgiftsposterne til *"secondary and post-secondary non-tertiary education"* fylder halvt så meget (side 89).

Reaktioner på rapporten

I forbindelse med lanceringen af dette års Education and Training Monitor-rapport har to relevante interessenter offentligt kommenteret årets uddannelsesresultater. Det drejer sig om den europæiske lærerorganisation, ETUCE der den 9. november 2018 udsendte pressemeddelelsen [Education and Training Monitor 2018 reveals only 53% of students in the EU feel “European”](#). Med denne overskrift refereres der til rapportens brug af ICCS-undersøgelsen fra 2016, hvor blot halvdelen af de europæiske elever svarede, at de følte de havde en slags europæisk identitet (side 12). Samtidig fremhæver ETUCE, hvordan rapporten også påpeger store huller med hensyn til at fremme medborgerskab som en del af læreruddannelsen rundt omkring i Europa.

Tilsvarende har den europæiske elevsammenslutning, OBESSU, der blandt andet tæller tre elevorganisationer som medlemmer (DGS, EEO, LH), også valgt at fremhæve alarmerende resultater fra ICCS-undersøgelsen. I en [pressemeddelelse](#) fra den 19. oktober 2018 påpeger OBESSU, at det kun er 50 % af de europæiske elever, der har ytre at have tillid til demokratiets institutioner. Her refererer den europæiske elevsammenslutning til vigtigheden af, at uddannelseskommissær Tibor Navracscics under lanceringsarrangementet den rapporten selv peger på vigtigheden af investere flere penge i uddannelse and at implementere undervisning i medborgerskab i skolernes læreplaner.

ETUCE har også valgt at fremhæve de fortsat manglende resultater på voksne deltagelse i livslang læring, idet der på euroæisk plan blot var 4,3 % voksne, der havde deltaget i anerkendte uddannelsesforløb i år 2017. Der er således langt til målet om mindst 15 % deltagelse inden 2020. Derudover nævner ETUCE den manglende europæiske progression med mobiliteten og niveauet for elevernes basale færdigheder.

Til sidst runder ETUCE deres pressemeddelelse af med at værdsætte årets fokus på demokrati og europæiske værdier, samtidig med at de efterlyser gratis dagtilbud for at gøre ønsket om inklusiv uddannelse for alle til en realitet. Afrundingsvis adresseres de europæiske lærere: *“ETUCE underlines the need for adequate teacher training in order to teach citizenship education in an effective manner.”*

Tilsvarende adresserer OBESSU de europæiske elever, hvor især den marginaliserede elevgruppe bør få mere opmærksomhed – herunder især elever med indvandrerbaggrund. Med reference til årets rapport fremhæver elevsammenslutningen, at 19,4 % af de udenlandsk-fødte elever dropper ud af skolen, mens denne andel kun udgør 9,4 % af de elever født i det gældende EU-land. Derfor lyder opfordringen til de europæiske regeringer: *“Governments should address more seriously the disadvantages faced by migrant and refugee students in accessing and staying in education.”*

Der er foreløbig ingen dansk respons på Europa-Kommissionens rapport, men det er annonceret et dansk lanceringsarrangement den 28. november 2018. Her vil både de danske og europæiske resultater blive gransket, når Europa-Kommissionens repræsentation i Danmark og Undervisningsministeriet er værter.